

naukam.triada.in.ua

НАУКОВЕ МИСЛЕННЯ

Громадське об'єднання «ВЕКТОР ПОШУКУ»

ЗБІРНИК СТАТЕЙ
учасників тридцять четвертої всеукраїнської
практично-пізнавальної конференції

"НАУКОВА ДУМКА СУЧАСНОСТІ І МАЙБУТНЬОГО"

Дніпро, 2020

ЗМІСТ

Галузь: «Ветеринарні науки»

Кушнір В.Ю., Кононенко Н.В. ДІАГНОСТИКА ТА КОМПЛЕКСНА ТЕРАПІЯ СОБАК, ХВОРИХ НА ГОСТРИЙ ПАРЕНХІМАТОЗНИЙ ГЕПАТИТ	3
---	----------

Галузь: «Технічні науки»

Беляновська О.А., Литовченко Р.Д., Бузов А.Є., Сухий М.П. ПРОЦЕСИ ЕКСПЛУАТАЦІЇ АДСОРБЦІЙНОГО АКУМУЛЯТОРА ТЕПЛОВОЇ ЕНЕРГІЇ ВІДКРИТОГО ТИПУ	9
Беляновська О.А., Литовченко Р.Д., Салахетдінов Я.І., Сухий К.М. ЕКСПЛУАТАЦІЙНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АДСОРБЦІЙНОГО РЕГЕНЕРАТОРА ТЕПЛОТИ ТА ВОЛОГИ НА ОСНОВІ КОМПОЗИТНОГО АДСОРБЕНТУ «СИЛКАГЕЛЬ – НАТРІЙ СУЛЬФАТ» В УМОВАХ СИСТЕМИ ВЕНТИЛЯЦІЇ ЖИТЛОВОГО ПРИМІЩЕННЯ	14

Галузь: «Психологія»

Ладанюк М.В. ЕСТЕТИЧНЕ СПРИЙНЯТТЯ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА УСПІШНОСТІ	18
---	-----------

Галузь: «Соціологія»

Болгар Л.В. ПРОБЛЕМИ МОББІНГУ СЕРЕД ДІТЕЙ	22
--	-----------

Галузь: «Педагогіка»

Білошицька В.І. ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА МІЖ УЧНЕМ, УЧИТЕЛЕМ І БАТЬКАМИ	25
--	-----------

Галузь: «Державне управління»

Волкова Н.В., Теряник М.С. МЕХАНІЗМ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ	29
---	-----------

Галузь: «Економіка»

Гуцуляк Н.П., Синиченко А.В. КОНФЛІКТОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МЕНЕДЖЕРА З ПЕРСОНАЛУ	35
---	-----------

ДІАГНОСТИКА ТА КОМПЛЕКСНА ТЕРАПІЯ СОБАК, ХВОРИХ НА ГОСТРИЙ ПАРЕНХІМАТОЗНИЙ ГЕПАТИТ

Кушнір В.Ю.

Кандидат ветеринарних наук, асистент
Одеський державний аграрний університет
м.Одеса

Кононенко Н.В.

студентка
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса

Гепатит токсичної етіології зустрічається досить часто через нехтування ветеринарно-зоогігієнічними умовами з боку власників тварин. Існуючі методи лікування часто бувають не достатньо ефективні. Тому метою нашої роботи є дослідження ефективності комплексної терапії з використанням антигомотоксичних препаратів Гепар Композитум та Траумель за лікування собак хворих на гепатит. Результати дослідження показали, що комплексна терапія з використанням антигомотоксичних препаратів Гепар Композитум і Траумель сприяє скорішому одужанню тварин, покращенню обміну речовин та морфо-функціонального стану печінки.

Ключові слова: гепатит, собаки, печінка комплексна терапія, Гепар Композитум, Траумель

Вступ. За останні роки спостерігається значне зростання захворювань органів травлення та печінки. Основною причиною цього є неправильні умови утримання та годівлі [1]. Власники часто нехтують вимогами до раціону собак, заощаджують на кормах, купуючи більш дешеві. Але це в подальшому призводить до більш тяжких проблем та витрат.

Печінка – один з найважливіших органів, від функціонування якого залежить благополуччя всього організму. При оптимальному функціонуванні печінки запускається цілий каскад реакцій, які приводять до нормалізації функцій як окремих органів і систем, так і організму в цілому. печінка приймає участь в інактивації ряду гормонів (глюкокортикоїдів, альдостерону, андрогенів, естрогенів, інсуліну, глюкагону тощо) і біогенних амінів (гістаміну, серотоніну, катехоламінів) [2,5]. Тому прояви порушення її роботи – надзвичайно різноманітні. Адже загалом печінка виконує більше 500 різних функцій, і порушення хоча б однієї з них призводить до змін у всьому організмі: порушень обміну білків, жирів і вуглеводів,

відхиленням з боку імунної та ендокринної систем. Однак, у печінці є колосальний внутрішній резерв: вона володіє дивовижною здатністю відновлюватися після ушкоджень [4-6].

Мета і завдання дослідження Метою даної роботи є дослідження ефективності комплексної терапії з використанням антигомотоксичних препаратів Гепар-Композитум та Траумель за лікування собак хворих на гепатит. Для виконання мети нам необхідно було виконати наступні завдання:

- провести комплексну діагностику хворих собак, яка включає загальні методи дослідження, лабораторне дослідження та ультразвукове дослідження;
- провести комплексну терапію собак, хворих на гепатит, з використанням різних варіантів комплексної терапії;
- у порівняльному аспекті оцінити різні варіанти комплексної терапії собак, хворих на гепатит та надати оцінку фармако-терапевтичної ефективності комплексної терапії собак, хворих на гепатит, з використанням антигомотоксичних препаратів Гепар Композитум та Траумель.

Матеріал і методи дослідження. Матеріалом для дослідження було 20 собак, породи німецька вівчарка, віком 4 – 6 років, хворих на гепатит. Для діагностики застосовувалися наступні методи дослідження:

- загальні (огляд, пальпація печінки, перкусія ділянки печінки);
- лабораторні дослідження морфологічних показників крові та вмісту гемоглобіну (кількість лейкоцитів, еритроцитів, швидкість осідання еритроцитів, вміст гемоглобіну, показник вмісту гемоглобіну в одному еритроциті);
- лабораторні дослідження біохімічних показників сироватки крові (активність АЛТ, АСТ, ГГТ, показник коефіцієнту Де Рітіса, активність лужної фосфатази, вміст глюкози, загального білку та його фракцій);
- ультразвукові дослідження печінки.

Лабораторні дослідження проводились на першу, десятую та двадцяту добу. Для порівняння попередньо було проведено дослідження зазначених показників у двадцяти клінічно здорових тварин. Ультразвукові дослідження проводилися на першу і двадцяту добу.

Для лікування собак було розділено на дві групи по 10 собак у кожній. Собакам першої групи застосували Дуфалайт внутрішньовенно крапельно 10 мл на 1 кг маси тіла один раз на добу впродовж 10 діб; Тетравіт по 1 мл один раз на сім діб до одужання; розчин Рінгера-Локка внутрішньовенно крапельно по 200 мл 2 рази на добу до одужання; 10 % розчин аскорбінової кислоти з розрахунку 3 мг/кг 1 раз на добу протягом п'яти діб; інсулін 4–6 Од/10 кг маси підшкірно протягом п'яти діб; Гептрал в дозі 1 мл/10 кг маси тіла внутрішньовенно крапельно протягом 5 діб та тіопротектин в дозі 1 мл/10 кг маси тіла 1 раз на добу протягом 15 діб.

Собакам другої групи додатково до згаданих вище препаратів було застосовано Гепар Композитум підшкірно в дозі 1 мл три рази на тиждень, а також Траумель підшкірно по 1 мл 1 раз на добу три доби поспіль, потім – оди раз на три доби.

Результати власних досліджень. За даними клінічних досліджень були встановлені характерні симптоми гострого паренхіматозного гепатиту: відмова від корму, блюочість в ділянці печінки, блювота, пронос, геморагії на окремих ділянках шкіри [2-4,6]. В результаті досліджень було встановлено, що комплексна терапія з використанням антигомотоксичних препаратів Гепар Композитум та Траумель виявилася ефективною. Це проявляється в дещо меншій тривалості лікування, більшому відсотку тварин, що одужали, та відсутністю летальних наслідків (таблиця 1).

Таблиця № 1

Результати комплексної терапії

Групи	Кількість тварин	Результати лікування			
		Тривалість лікування (діб)	Одужало	Перейшло в хронічний перебіг	Загинуло
I	10	15-17	7 (70 %)	2 (20 %)	1 (10 %)
II	10	12-15	9 (90 %)	1 (10 %)	-

В результаті ультразвукової діагностики було встановлено, що на початку лікування у тварин усіх груп печінка була значно збільшена в розмірах, її контури – нерівні, структура неоднорідна, судини та протоки – значно збільшені. Наприкінці лікування у тварин першої групи спостерігалось незначне збільшення судин та протоків печінки, а розміри самої печінки – наближалися до верхньої межі норми. У тварин другої групи наприкінці дослідження печінка набувала природніх розмірів, рівних контурів, однорідної структури, судини та протоки – не збільшені. Таким чином, показники ультразвукової діагностики у тварин другої групи наприкінці лікування були кращими, ніж у тварин першої групи. Це свідчить про скорішу та якіснішу нормалізацію стану печінки.

В результаті лабораторних досліджень морфологічних показників крові та вмісту гемоглобіну було встановлено, що на початку лікування у тварин обох груп була підвищена загальна кількість лейкоцитів та показник вмісту гемоглобіну в еритроциті, а кількість еритроцитів та вміст гемоглобіну були знижені. Також спостерігалось підвищення швидкості осідання еритроцитів. Підвищення кількості лейкоцитів та швидкості осідання еритроцитів говорить про наявність запального процесу, а зниження вмісту гемоглобіну та еритроцитів – про метаболічні порушення в організмі (таблиця 2).

**Динаміка морфологічних показників крові та вмісту гемоглобіну
(M±m)**

Показник	Перша група (n=10)			Друга група (n=10)		
	1 доба	10 доба	20 доба	1 доба	10 доба	20 доба
Лейкоцити, Г/л	14,3±0,36 ^{**}	12,1±0,33 [◇]	10,2±0,34 [◇]	14,7±0,47 ^{**}	10,6 ±0,33 [◇]	8,1±0,25 [*]
Еритроцити, Т/л	2,6±0,45 ^{***}	3,5±0,39 [◇]	4,7±0,48 [*]	2,5±0,55 ^{***}	4,3±0,66 [*]	5,2±0,42 [*]
Швидкість осідання еритроцитів, мм/год	9±0,44	7±0,33	5±0,36	9±0,36	6±0,44	4±0,33
Гемоглобін, г/л	106±1,13 ^{***}	111±1,92 [◇]	122±2,1 ^{**}	100±3,4 ^{***}	120±2,6	125±3,2 ^{**}
Показник вмісту гемоглобіну в одному еритроциті, пг	40,9±0,33	31,82±0,42	26±0,31	40,3±0,33	28,2±0,31	24,2±0,32

Примітки: ◇ – p<0,1; * – p<0,05; ** – p<0,01; *** – p<0,001 порівняно з клінічно здоровими собаками

Таким чином встановлено, що наприкінці лікування у тварин першої групи кількість еритроцитів та вміст гемоглобіну залишаються дещо зниженими, кількість лейкоцитів та ШОЕ – досягають верхньої межі норми, показник вмісту гемоглобіну в еритроциті – досягає фізіологічних значень. У тварин другої групи усі показники досягають фізіологічних значень.

Щодо біохімічних показників, то на початку лікування у тварин обох груп спостерігалось підвищення активності АЛТ у 8-10 разів, АСТ – у 4-6 разів, коефіцієнт Де-Рітиса був значно меншим одиниці. Також спостерігалось коливання вмісту загального білку, підвищення вмісту глобулінових фракцій, зниження вмісту альбумінів та підвищення активності лужної фосфатази (таблиця 3).

**Динаміка біохімічних показників крові хворих собак
(M±m)**

Показник	Перша група (n=10)			Друга група (n=10)		
	1 доба	10 доба	20 доба	1 доба	10 доба	20 доба
АЛТ, нкат/л	15000 ±25,66***	5233,33 ±31,3**	1183,33 ±19,21 [◇]	17050 ±32,3***	6666,67 ±27,54**	666,67 ±28,33*
АСТ, нкат/л	5500 ±28,46***	1666,67 ±30,66*	1166,67 ±18,66	5650,12 ±266,63***	1333,33 ±28,66**	833,33 ±19,66**
Коефіцієнт Де Рітса	0,37±0,04	0,32±0,03	0,99±0,04	0,33±0,03	0,53±0,03	1,25±0,04
Загальний білок, г/л	65,44±1,08	63,42±2,23	66,44±3,01	64,33±2,12	63,22±2,02	64,56±1,08
Альбуміни, г/л	18,49±0,59**	21,22±0,62**	27,46±0,55	17,66±0,55**	27,34±0,59**	29,36±0,56
Глобуліни, г/л	48,78 ±0,66***	42,23 ±0,43**	39,12 ±0,55*	49,34 ±0,21 [◇]	41,22 ±0,33**	36,42 ±0,44**
Альбуміново-глобуліновий коефіцієнт, од	0,42±0,06	0,58±0,03	0,77±0,04	0,39±0,04	0,66±0,05	0,82±0,06
Глюкоза, ммоль/л	4,33±0,33	4,11±0,25	4,22±0,21	4,40±0,34	4,20±0,27	4,45±0,32
Лужна фосфатаза, нкат/л	1118,92 ±27,66 [◇]	976,36 ±33,66	709,45 ±18,66***	1120,51 ±23,66*	711,34 ±27,66	637,29 ±15,66***

Примітки: [◇] – p<0,1; * – p<0,05; ** – p<0,01; *** – p<0,001 порівняно з клінічно здоровими собаками

За результатами досліджень біохімічних показників встановлено, що у тварин другої групи зазначені показники наблизилися до норми значно швидше і краще, у той час як у першій групі наприкінці лікування спостерігалось незначне відхилення від нормативних значень.

Таким чином, на основі проведених досліджень встановлено, що найбільш ефективним методом лікування за гострого паренхіматозного гепатиту є комплексна терапія з використанням препаратів Гепар Композитум і Траумель.

Висновки

За результатами клінічних, ультразвукових та лабораторних досліджень собак, хворих на гепатит, нами було встановлено, що комплексна терапія з використанням антигомотоксичних препаратів Гепар Композитум та Траумель є ефективнішою: ніж традиційний метод лікування.

Це проявляється у вигляді скорішого одужання, покращення морфологічного стану печінки та показників крові.

1. За результатами комплексної діагностики було встановлено характерні ознаки токсичного гепатиту: відмова від корму, болючість в ділянці печінки, блювота, пронос, порушення анатомічного стану печінки та її фізіологічних функцій.

2. Комплексна терапія із застосуванням виключно традиційних лікарських засобів забезпечує одужання тварин на 17-19 добу. При цьому залишаються незначні відхилення в лабораторних показниках та в картині ультразвукової діагностики. Комплексна терапія із застосуванням антигомтоксичних препаратів Гепар Композитум та Траумель забезпечує одужання собак на 12-15 добу. При цьому спостерігається нормалізація картини ультразвукової діагностики та лабораторних показників.

3. Комплексна терапія з використанням антигомтоксичних препаратів Гепар Композитум і Траумель володіє високою фармако-терапевтичною ефективністю. Про це свідчить скоріше покращення клінічного стану, нормалізація морфо-функціонального стану печінки, покращення морфологічних та біохімічних показників крові.

Література

1. Mandalou, P., Spence, E., Datta, S., & Mills, P. R. (2013). 859 POSSIBLE TOXIC HEPATITIS DUE TO POLYETHYLENE GLYCOL DURING TREATMENT FOR CHRONIC HEPATITIS C. *Journal of Hepatology*, 58, S352. doi:10.1016/s0168-8278(13)60861-2

2. Rothuizen, J. (n.d.). Hepatitis in dogs. *Comparative Hepatitis*, 229–243. doi:10.1007/978-3-7643-8558-3_11

3. Wang, J., & Chen, G. (2019). Dimethylacetamide-induced toxic hepatitis in spandex workers: clinical presentation and treatment outcomes. *QJM: An International Journal of Medicine*. doi:10.1093/qjmed/hcz282

4. Young Simpson, T. (1931). ACUTE TOXIC HEPATITIS AFTER ACRIFLAVINE. *The Lancet*, 217(5606), 323. doi:10.1016/s0140-6736(00)75240-8

5. Карташов М.І., Тимошенко О.П., Кібкало Д.В. та ін. *Ветеринарна клінічна біохімія, навч. посібник*. Харків: «Еспада», 2010.

6. Шульженко Н.М., Волошина Т.О. Гепатопротекторна ефективність препаратів Есенціале та Гептрал за гострого паренхіматозного гепатиту у собак. *Науково-технічний бюлетень НДЦ біобезпеки та екологічного контролю ресурсів АПК*. 2015. Т.3, №1. С. 50-55.

Галузь: «Технічні науки»

ПРОЦЕСИ ЕКСПЛУАТАЦІЇ АДСОРБЦІЙНОГО АКУМУЛЯТОРА ТЕПЛОВОЇ ЕНЕРГІЇ ВІДКРИТОГО ТИПУ

Беляновська Олена Анатоліївна

канд. техн. наук, доцент

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Дніпро

Литовченко Роман Дмитрович

аспірант

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Дніпро

Бузов Антон Євгенійович

студент, магістр

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Дніпро

Сухий Михайло Порфірович

канд. техн. наук, професор

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Дніпро

Анотація

Вивчені процеси експлуатації адсорбційного акумулятора теплової енергії відкритого типу в системах вентиляції. Доповнено алгоритм визначення експлуатаційних характеристик адсорбційного акумулятора теплової енергії відкритого типу. Показана доцільність використання ультразвукового зволоження повітря, як заходу з підвищення ефективності теплового акумулятора. Показана перспективність використання адсорбційних акумуляторів теплової енергії відкритого типу для підігрівання припливного повітря.

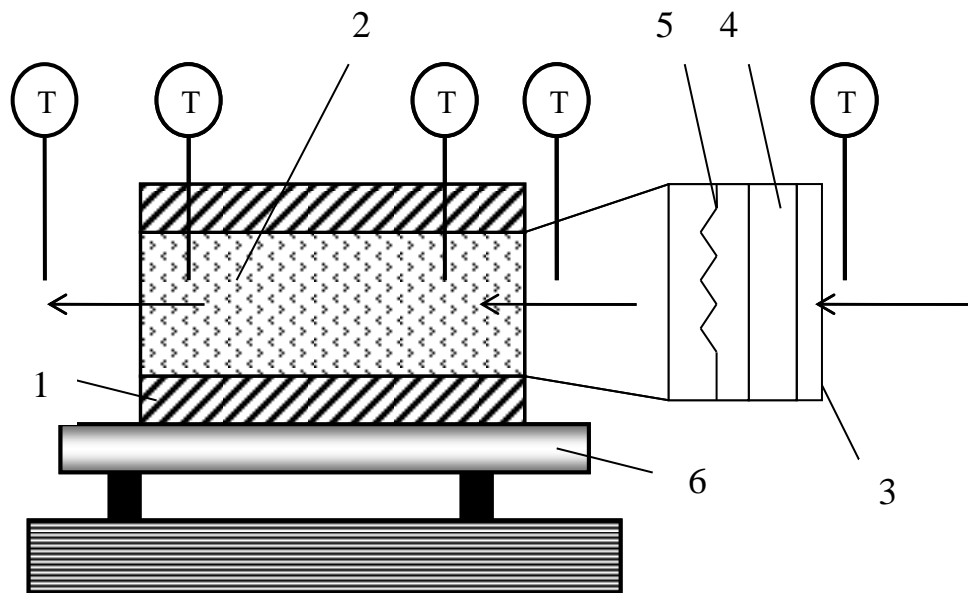
Ключеві слова: акумулятор теплової енергії, адсорбція, композитний сорбент.

Адсорбційні теплові акумулятори відкритого типу є перспективними пристроями для систем вентиляції та кондиціонування, зокрема, підігріву припливного повітря [1, 2]. В той же час,

переходу від лабораторних прототипів стає на заводі відсутність математичної моделі, яка враховує всі стадії процесів експлуатації. Переважна кількість робіт з моделювання процесів експлуатації адсорбційних теплоакумуючих пристроїв зосереджено переважно на одній зі стадій, наприклад, адсорбції [3, 4], що не дає можливості дати інтегральну характеристику енергоефективності адсорбційного перетворювача теплової енергії.

Мета роботи – дослідження процесів експлуатації адсорбційного теплового акумулятора відкритого типу та встановити його експлуатаційні характеристики.

Конструктивне виконання теплоакумуючого пристрою відкритого типу наведено в [5].

Рис. 1. Тепловий акумулятор. 1 – теплоізолюваний корпус; 2 – теплоакумуючий матеріал; 3 – компресор; 4 – зволожувач; 5 – резистивний нагрівальний елемент; 6 – терези [5].

В якості теплоакумуючих матеріалів використано композитні сорбенти «силікагель – натрій сульфат», який синтезували згідно [9]

Експлуатація даного пристрою здійснюється в двофазному режимі: розряд – заряд. Розряд відповідає адсорбції води з повітря, що подається в теплоакумуючий матеріал, яка є екзотермічним процесом. Заряд відповідає нагріванню адсорбента до температур не нижче 90°C та до десорбції.

Враховуючи ці стадії, складено алгоритм розрахунку коефіцієнта корисної дії (ККД) представлений на рис. 2.

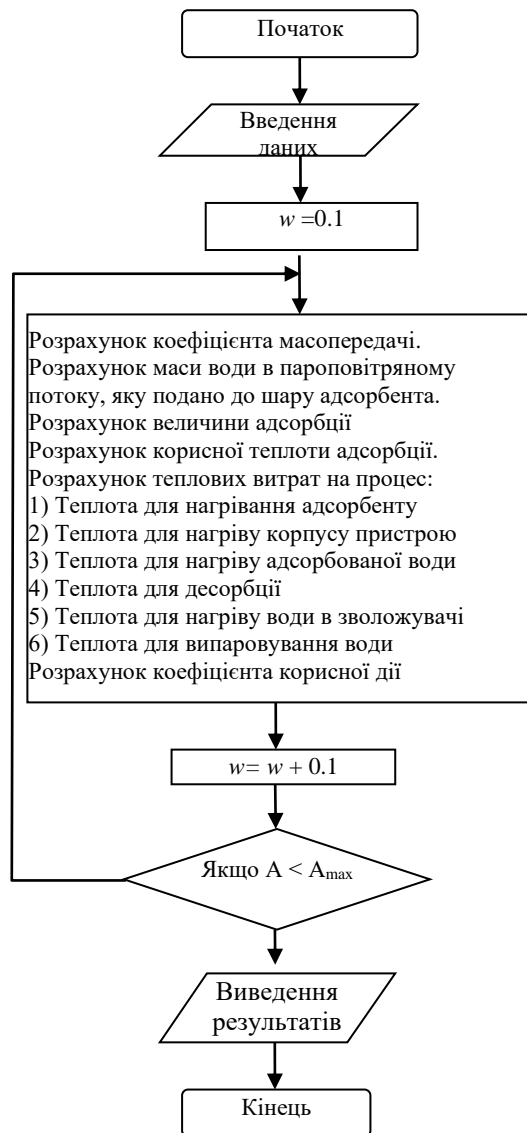
Зволоження потоку повітря може бути проведено декількома засобами. При паровому зволоженні витрати можуть бути визначені як:

$$Q_{\text{вип}}^{\text{води}} = M_{\text{в}} \cdot \Delta H_{\text{вип}} \quad (1)$$

де $M_{\text{в}}$ – маса води в баку, кг, $\Delta H_{\text{вип}}$ – теплота випаровування, кДж/кг.

Витрати на ультразвукове зволоження може бути визначена, як добуток потужності ультразвукового зволожувача N , кВт та часу його роботи, яка дорівнює тривалості стадії адсорбції. Маса води в баку приймали відповідною граничної адсорбції

$$M_B = A_{\max} \cdot M_{\text{комп}} \quad (2)$$

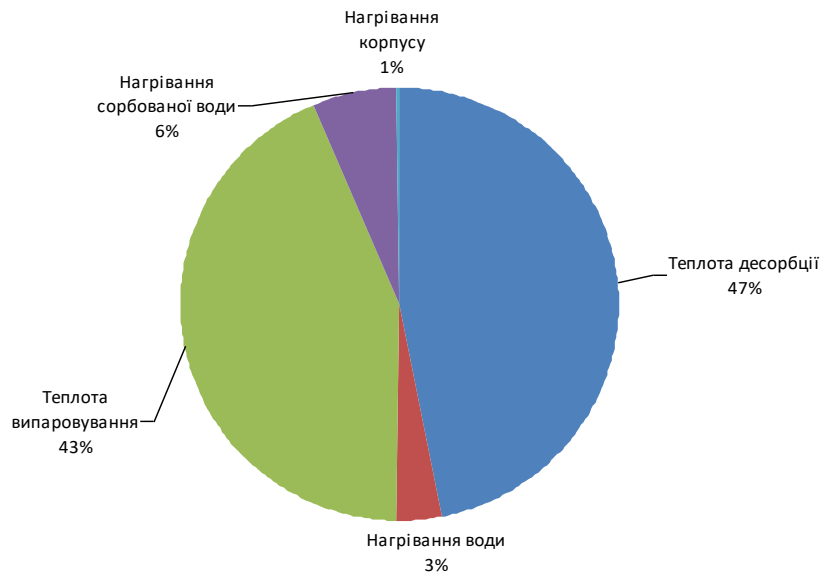
Рис. 2– Блок-схема алгоритму розрахунку коефіцієнту корисної дії адсорбційного теплового акумулятора

де $A_{\max}$ – гранична адсорбція, кг/кг; $M_{\text{комп}}$ – маса композита, кг.

або, враховуючи швидкість потоку вологого повітря, як добуток об'єму повітря, що пройшов через теплокумулюючий матеріал, та концентрації вологи в повітря на вході в шар адсорбента.

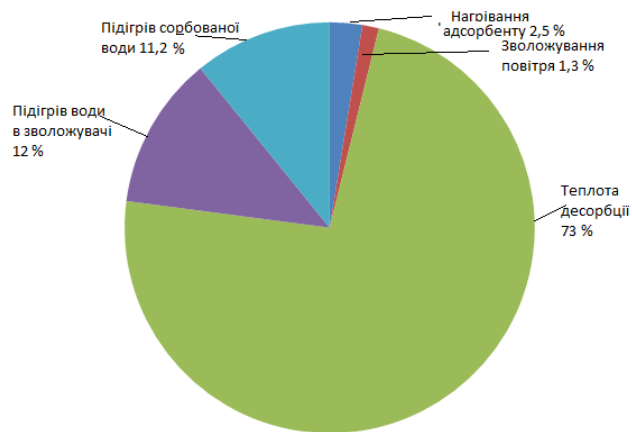
Відповідно до структури теплових витрат максимальні витрати відповідають при паровому зволоженні потоку повітря відповідають витратам теплоти на десорбцію та випаровування води (рис. 3). За цих умов технічним рішенням мало б бути дотримання маси води відповідно до необхідної абсолютної вологості потоку повітря. Але це дало можливість лише розширити

інтервал швидкостей, які відповідають максимальним значенням коефіцієнта корисної дії, а його величина залишається на рівні 40 %.

Рис.3 – Структура витрат теплоти на експлуатацію адсорбційного теплоакмулюючого пристрою відкритого типу при паровому зволоженні потоку повітря

Більш перспективним відповідно до структури витрат є ультразвукове зволоження повітря. Найбільш істотною статтею витрат в цьому випадку є теплота десорбції (рис. 4), що має приводити до більш високих коефіцієнтів корисної дії.

Рис.4 – Структура витрат на експлуатацію теплоакмулюючого пристрою відкритого типу при ультразвуковому зволоженні.

Так, ультразвукове зволоження потоку повітря дозволяє не лише підвищити коефіцієнт корисної дії теплоакмулюючого пристрою до не менш за 60 %, але й розширити інтервал швидкостей відповідних його максимальним значенням до 0,2 – 0,4 м/с (рис. 5). При цьому максимальні значення коефіцієнта корисної дії відповідають відносній вологості потоку повітря 50 – 60 %.

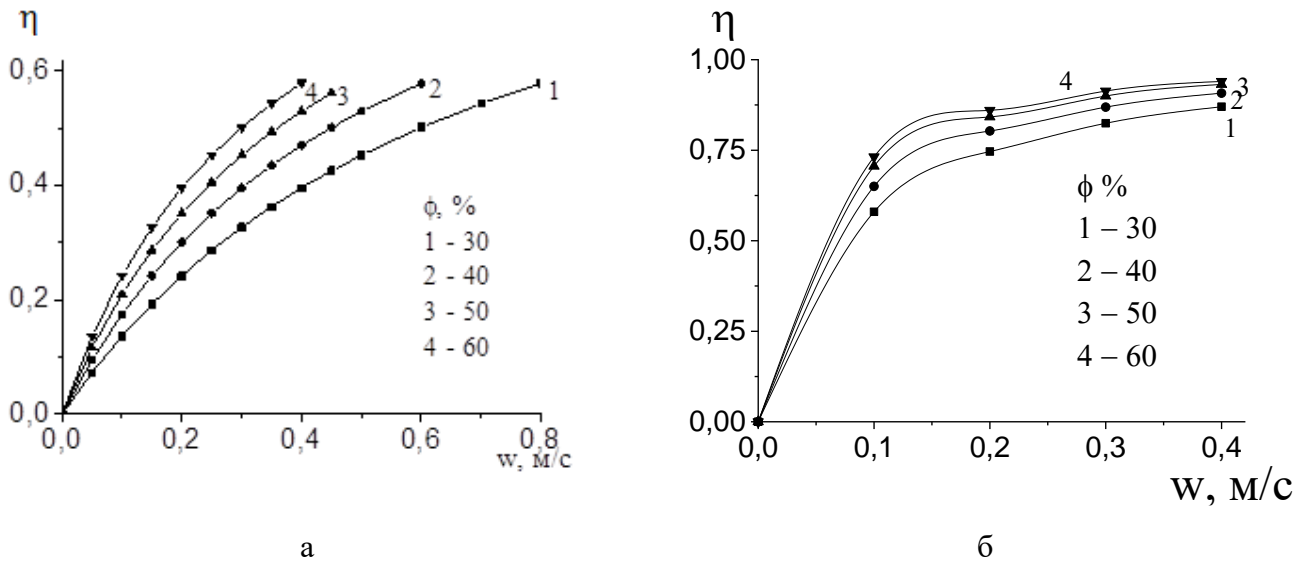

Рис. 5 – Залежність коефіцієнту корисної дії від швидкості пароповітряного потоку при відносній вологості 30 – 60 % та температурі 60°C. Товщина шару адсорбента 0,5 м.

Література

1. A review on long/term sorption solar energy storage / K. Edem N'Tsoukpoe, Hui Liu, Nolwenn Le Pierres, Lingai Luo // *Renewable and Sustainable Energy Reviews*. – 2009. – V. 13. – P. 2385 – 2396.
2. Bertsch F., Dagmar J., Asenbeck S., Kerskes H., Druecka H., Wagner W., Weiss W. Comparison of the thermal performance of a solar heating system with open and closed solid sorption storage // *Energy Procedia*. – 2014. – Vol. 48. – P. 280 – 289
3. Gaeini M., Zondag H.A., Rindt C.C.M. Effect of kinetics on the thermal performance of a sorption heat storage reactor // *Appl. Thermal Eng.* – 2016. – Vol. 102. – P. 520 – 531
4. Nagel T., Beckert S., Böttcher N., Gläser R., Kolditz O. The impact of adsorbate density models on the simulation of water sorption on nanoporous materials for heat storage // *Energy Procedia*. – 2015. – Vol.75. – P. 2106 – 2112
5. Sukhyy K., Belyanovskaya E., Kovalenko V., Kotok V., Sukhyy M., Kolomiyets E., Gubynskyi M., Yeromin O., Prokopenko O. The study of properties of composite adsorptive materials “silica gel – crystalline hydrate” for heat storage devices // *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. – 2018. – Vol. 91, № 1. – P. 52 – 58.

Представлена робота виконана при частковій підтримці Міністерства освіти і науки України (номер держреєстрації НДР 0119U002243).

**ЕКСПЛУАТАЦІЙНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АДСОРБЦІЙНОГО РЕГЕНЕРАТОРА
ТЕПЛОТИ ТА ВОЛОГИ НА ОСНОВІ КОМПОЗИТНОГО АДСОРБЕНТУ
«СИЛКАГЕЛЬ – НАТРІЙ СУЛЬФАТ» В УМОВАХ СИСТЕМИ ВЕНТИЛЯЦІЇ
ЖИТЛОВОГО ПРИМІЩЕННЯ**

Беляновська Олена Анатоліївна

канд. техн. наук, доцент

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Дніпро

Литовченко Роман Дмитрович

аспірант

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Дніпро

Салахетдінов Ярослав Іл'ясович

студент, магістр

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Дніпро

Сухий Костянтин Михайлович

д-р техн. наук, професор

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Дніпро

Анотація

Проведено дослідження процесів експлуатації адсорбційного регенератора в системах вентиляції. Запропонований алгоритм визначення експлуатаційних характеристик адсорбційного регенератора теплоти та вологи. Показана перспективність використання даного пристрою для підігрівання припливного повітря в житлових приміщеннях.

Ключеві слова: *комполитний сорбент, низько-потенційне тепло, адсорбційний регенератор теплоти, температурний коефіцієнт корисної дії, вологісний коефіцієнт корисної дії.*

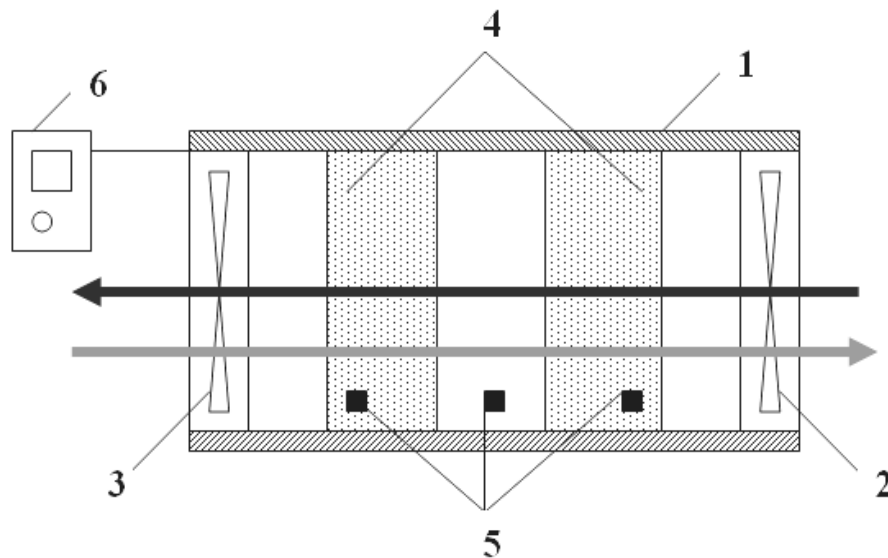
Однією з ключових проблем експлуатації систем вентиляції житлових приміщень є підтримання температурно-вологісного режиму, який відповідає діючим нормам. Використання теплого повітря, яке виходить з приміщення, для нагріву припливного холодного повітря є

найпростішим технічним рішенням для зниження теплових витрат. Використання теплообмінників регенеративного та рекуперативного типів ускладнено наявністю значної кількості вологи в витяжному повітрі, що призводить до блокування його роботи та порушенню балансу вологи в приміщенні в результаті утворення льоду на холодному кінці теплообмінника, оскільки з приміщення видається більше вологи, ніж вноситься [1]. Це призводить до зниження вологості в приміщенні, яке негативно впливає на самопочуття людини. Більш перспективними для регенерації тепла та підтримання необхідного рівня вологості в вентилярованому приміщенні є адсорбційні регенеруючі пристрої.

Метою роботи є визначення експлуатаційних характеристик адсорбційного регенератора теплоти та вологи на основі композитного сорбенту «силікагель – натрій сульфат».

В роботі проаналізована робота адсорбційного регенератора, конструктивне виконання якого наведено на рис. 1.

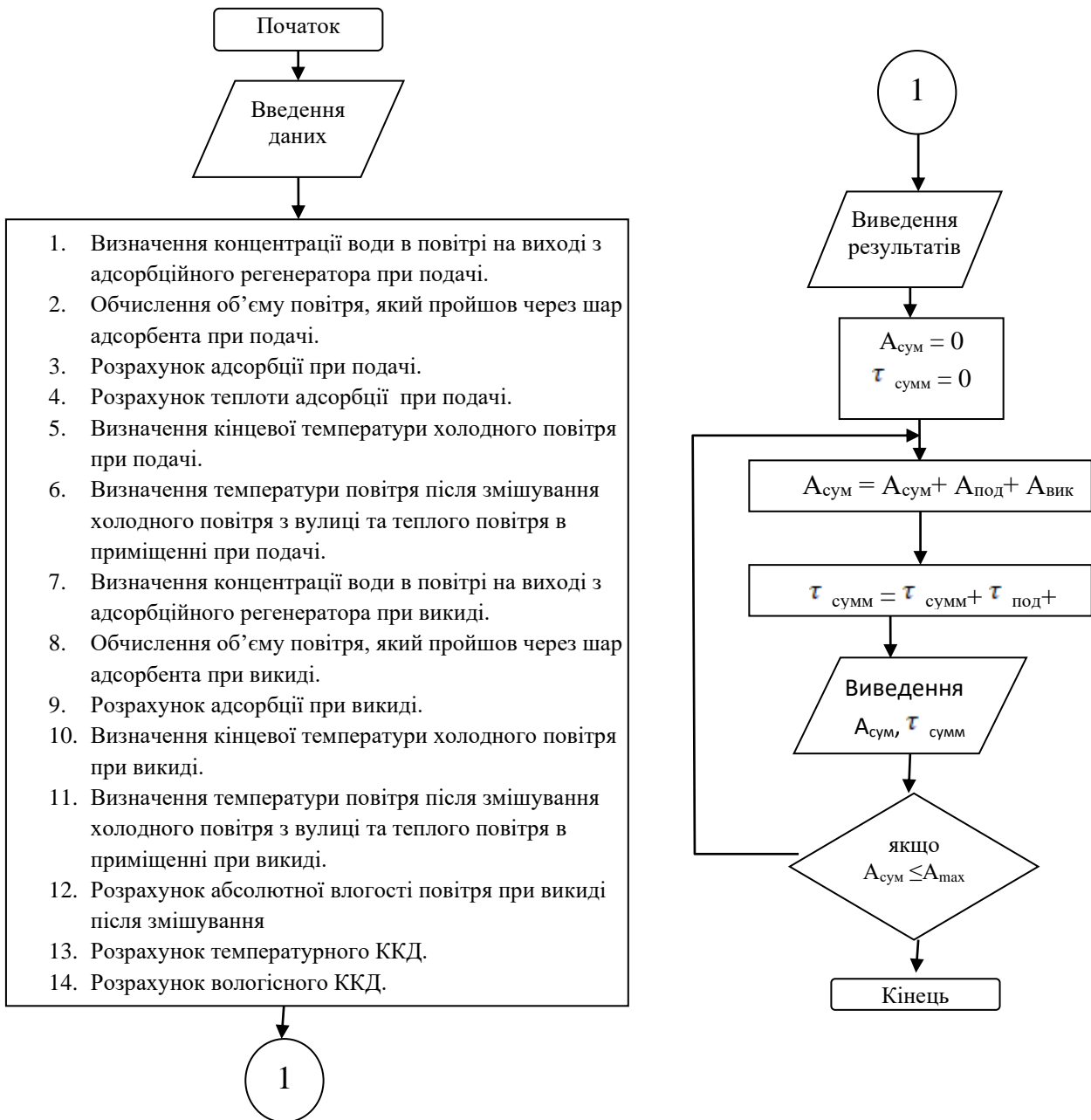

Рис. Конструкція регенератора тепла [3]

**1 – труба(корпус); 2 – вентилятор зовнішній; 3 – вентилятор внутрішній;
4 – теплоакumuлюючі насадки; 5 – датчик температури; 6 – пульт управління.**

Пристрій працює в двох режимах «подача» та «викид», які періодично чергуються між собою. В якості теплоакumuлюючого матеріалу використовували «силікагель/ Na_2SO_4 » [4].

Блок-схема алгоритму розрахунку експлуатаційних характеристик адсорбційного регенератора представлена на рис. 2.

Рис. 2. Блок-схема алгоритму розрахунку адсорбційного регенератора

Для апробації запропонованого алгоритму розрахунку використані експериментальні дані [3]. Результати розрахунків показали періодичну залежність температур на теплому і холодному кінцях адсорбційного регенератора, яка якісно відповідає дослідним даним. Відхилення розрахункових температур від експериментальних не перевищує 2 – 3°C на холодному кінці регенератора, та 1 – 5°C на теплому. Відхилення концентрацій вологи в повітря на холодному та теплому кінцях регенератора не перевищує 1 г/см³.

Розрахункові значення температурного та вологісного коефіцієнтів корисної дії складають 91 та 59 % відповідно. Їх експериментальні значення складають 96 та 64 %.

Далі було проведено моделювання адсорбційного регенератора теплоти та вологи в умовах типової системи вентиляції житлового приміщення. Згідно з результатами розрахунку для підігріву припливного повітря в системі вентиляції для трикімнатної квартири площею 77,5 м² в якості адсорбенту доцільно використовувати композит, який містить 20 % силікагелю та 80 % натрій сульфату маса 96,5 кг, об'єм 0.134 м³. Тому за технічними характеристиками доцільно встановити 4-ри адсорбційні регенератори. Тоді, маса адсорбента на регенератор складає 25 кг, а його об'єм – 0,035 м³.

Встановлено, що підвищення швидкості та часу перемикання потоків призводить до зниження температурного коефіцієнта корисної дії. Максимальні значення температурного коефіцієнта корисної дії відповідають швидкості потоку повітря 0,22 м/с та часу перемикання потоків не більше 5 хв. На вологісний коефіцієнт корисної дії ці величини практично не впливають. Показана залежність температурного та вологісного коефіцієнтів корисної дії від метеорологічних умов. Встановлено, що максимальні значення температурного коефіцієнта корисної дії відповідають температурам внутрішнього та зовнішнього повітря 15 – 16°C та -5 – 0°C.

Література

1. *Доценко С. А.* Энергосберегающие технологии систем вентиляции и кондиционирования воздуха // *Стройпрофиль*. – 2003. – № 4. – С. 54 – 56.
2. Гордеева Л.Г. Композитные материалы «соль в пористой матрице»: дизайн адсорбентов с заданными свойствами [Текст] : дис... докт. хим. наук : 02.00.04 : захищена 9.10.13 / Гордеева Людмила Геннадьевна, Федеральное государственное бюджетное учреждение науки Институт катализа им. Г.К. Борескова Сибирского отделения Российской академии наук. – Новосибирск, 2013 – 347 с.
3. Прокопенко, Е. М. Сорбционный регенератор тепла для систем вентиляции [Текст] / Е. М. Прокопенко, А. О. Еремин, Е. В. Коломиец, Е. А. Беляновская, А. В. Гаврилко, К. М. Сухой // *Экология и промышленность*. – 2016. – № 2. – С. 19 – 23
4. Sukhyu K., Belyanovskaya E., Kovalenko V., Kotok V., Sukhyu M., Kolomiyets E., Gubynskiy M., Yeromin O., Prokopenko O. The study of properties of composite adsorptive materials “silica gel – crystalline hydrate” for heat storage devices // *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. – 2018. – Vol. 91, № 1. – P. 52 – 58.

Робота виконана при частковій підтримці Міністерства освіти і науки України (номер держреєстрації НДР 0119U002243).

ЕСТЕТИЧНЕ СПРИЙНЯТТЯ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА УСПІШНОСТІ

Ладанюк Марія Володимирівна,

магістр

Вінницький соціально-економічний інститут університету «УКРАЇНА»

Вінниця, Україна

Анотація: Сучасна освіта пропонує достатню кількість різноманітних досліджень спрямованих на вивчення когнітивної, емоційно-вольової сфери особистості. тильного вивчення одних процесів психіки особистості, інші випадають з поля зору дослідників. Тому ми звернули увагу на особливості естетичного сприйняття, вивчення якого досить поверхневе і обмежене певними явищами. Незважаючи на те, що в процесі продуктивної естетичної діяльності у особистості формуються і розвиваються як творчі здібності, так і пізнавальні процеси (мислення, сприйняття, пам'ять, увага), а також емоційно-вольова сфера, більшість досліджень естетичного сприйняття обмежуються вивченням особливостей сприйняття предметів мистецтва.

Ключові слова: естетичне сприйняття, успішність, розвиток.

Детальне вивчення естетичного сприйняття та використання альтернативних програм, спрямованих на всебічний розвиток дитини, сприяє збереженню та всебічному розвитку всіх здібностей особистості, що в свою чергу веде до покращення успішності, оскільки сприятиме не лише духовному та творчому розвитку, а впливатиме на інтелектуальну та особистісну сферу дитини[12]. У процесі продуктивної естетичної діяльності на початку навчання в школі у дитини з'являються і розвиваються творча уява, мислення, комунікативні навички, емпатія, здатність приймати позицію іншої людини[10]. У цьому процесі відбувається перетворення історичного досвіду людства в систему відкритих проблем, які підлягають специфічному осмисленню.

Сучасна освіта оперує арсеналом навчальних програм, основна частина яких спрямована на розвиток пізнавальних процесів школяра, що призводить до ігнорування проблеми вивчення та розвитку духовних, творчих аспектів особистості[6]. На цьому наголошують Л.С. Виготський, О.М. Матюшкін, Б.М. Теплов, П.М. Якобсон, В.О. Моляко, Г.П. Усова, І.М. Біла та інші.

Вивчення особливостей естетичного сприйняття має беззаперечне значення для розробки ефективної системи естетичного розвитку особистості, позитивно впливає на світогляд та духовний світ людини, самостійність мислення, розвиває творчі здібності, підвищує рівень

пізнавальних процесів, що в свою чергу призведе до покращення успішності учнів у різних сферах їх діяльності[7].

Вивчення особливостей естетичного сприйняття має циклічний характер[1]. Спочатку, до даної проблеми зверталися стародавні та середньовічні філософи, естетики, психологи (Піфагор, Платон, Вітелло, Фома Аквінський, І. Кант, В. Ворінгер, К. Белл, Р. Фрай та інші). Наступним важливим періодом у вивченні особливостей естетичного сприйняття можна вважати початок ХХ століття (О.О. Леонт'єв, М.С. Каган, П.М. Якобсон, Р. Арнхейм, Е. Нойман, А. Маслоу, Д.Н. Абрамян, М. Дессуар, Ю.П. Крупник, Б.П. Юсов, Д. Берлайн та інші) [11].

Проблема розвитку естетичного сприйняття як засобу сприйняття естетичних образів, предметів мистецтва присвячені роботи Б.М. Теплова,

Н.О. Ветлугіної, О.О. Мелік-Пашаєва, Т.Г. Казакова, Н.О. Органової, О.М.Торшилової та інших. Незважаючи на значний розвивальний потенціал, сьогодні не існує єдиної концепції естетичного сприйняття, єдиного визначення її структури та чинників[8].

Для визначення впливу естетичного сприйняття на успішність, потрібно було визначити, яким чином воно впливає на рівень сформованості навчально-пізнавальної діяльності, загальний розвиток інтелектуальної сфери, емоційну зрілість і особистісні якості[4].

Спираючись на уявлення С.П. Бочарової про те, що пам'ять є базовою підсистемою діяльності, що забезпечує функціонування її сенсорних, інтелектуальних, творчих блоків, ми припустили, що модально-специфічна, образна пам'ять безпосередньо пов'язана з естетичним сприйняттям[13]. Модально-специфічної пам'ять вивчалась здебільшого як проста форма пам'яті, що передує словесно-логічній (П. І. Зінченко, О.М. Леонт'єв, О.Р.Лурія, В.Я. Ляудіс, А.О. Смирнов). Проте, саме цей вид пам'яті має перевагу як в ефективності процесів засвоєння та зберігання, так і в обсязі і міцності фіксації інформації, має позитивний вплив на розвиток пізнавальної сфери молодшого школяра, про що прямо або побічно свідчать психологічні дослідження (С.М. Бужинська, Т.Б. Хомуленко)[9].

У молодшому шкільному віці дитина глибше сприймає твори мистецтва, у неї може розвинути музичний слух або поетичний хист, вона виявляє здатність помічати й емоційно відгукуватися на виразально-зображувальні засоби творів мистецтва, пояснювати особливості, оцінюючи ставитися до музичних, літературних, малярських творів.

У процесі навчання здійснюється розвиток в учнів пізнавальних процесів, який характеризується кількісними та якісними їх змінами. Вони виявляються зокрема в розвитку сприймання. Кількісні зміни полягають у зростанні швидкості перебігу процесу сприймання, у збільшенні числа сприйнятих об'єктів, розширенні обсягу їх запам'ятовування тощо. Якісні зміни являють собою певні перетворення структури сприймання, виникнення нових його особливостей, які знаменують собою піднесення його пізнавальної ефективності.

У молодших школярів сприймання стає більш довільним, цілеспрямованим і категорійним процесом. Сприймаючи нові для них предмети і явища, учні прагнуть відносити їх до певної категорії об'єктів. Особливості сприймання молодших школярів виявляються у виконанні завдань на вибір об'єктів з певної їх сукупності. Вибираючи предмети, вони орієнтуються здебільшого на їх колір та форму. В одних випадках за характерну ознаку предмета вони беруть форму, а в інших - колір. Чим старші учні початкових класів, тим більша роль у їх сприйманні належить формі. Зростає і точність розрізнення форм предметів. Молодші школярі широко використовують форму для впізнання і порівняння предметів, навіть у тих випадках, коли вони не знають назви форми. Зростання обізнаності учнів з назвами форм (трикутник, чотирикутник, круг тощо) відіграє важливу роль у розвитку точності і повноти сприймання [5].

Важливе значення в естетичному розвитку має розвиток уяви, яка забезпечує формування естетичних переживань і творчої діяльності дитини. На перших порах уява поширюється на зовнішні дії з предметами, створює образ не до його втілення, а в процесі діяльності. Згодом формуються мислительні форми творчої активності: діти створюють образ у своїй уяві перед втіленням його у малюнку чи грі. Формування естетичного переживання охоплює розвинені емоції, роботу мислення та уяви, потребу в естетичній діяльності.

Основним шляхом естетичного розвитку дитини є самостійна художня творчість, у якій вона відкриває нове для себе, а для тих, хто її оточує, — нове про себе. Творчість може виявлятися у виконанні художніх творів (виразній передачі їх змісту і настрою), у створенні власного продукту (малюнка, поробок із пластиліну), музичних імпровізаціях (прагненні втілити у пісеньках свої переживання, ставлення до навколишньої дійсності) [2,3].

Література:

1. Абрамян Д.Н. Об особенностях художественного творчества : к методологическим проблемам психологии искусства / Д.Н. Абрамян. – Ереван : АПИ им.Х.Абовяна, 1979. – 84 с.
2. Біла І.М. Динаміка розвитку творчого конструювання у дошкільному віці / І. М. Біла // Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка НАПН України. – К: Видавництво «Фенікс», 2012. –Т. XII. Психологія творчості. – Вип. 14. – С.26-37.
3. Біла І.М. Художньо-естетичне сприймання: специфіка та розвиток /І. М. Біла // Актуальні проблеми психології: Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – К: Видавництво «Фенікс», 2013. – Т. XII. Психологія творчості. – Вип. 17. – С. 24-33.
4. Бітаєв В.А. Естетичне виховання та формування цілісної особистості / А.В. Бітаєв // Тези міжнар. наук. конф. “Творчість у контексті розвитку людини”: Ч. 2. – К. 2003. – с. 12-15
5. Игнатъев Е. И. Влияние восприятия предмета на изображение по представлению / Е. И. Игнатъев // Психология рисунка и живописи. Вопросы психологического исследования формирования образа. - М. : Изд. Академии педагогических наук РСФСР, 1954. - С. 5-58.

6. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – К.: Рад. школа, 1989.– 123 с.
7. Лихачёв Б.Т. Теория эстетического воспитания школьников/ Б.Т. Лихачев. - М.: Просвещение, 1985. - 176с.
8. Найчук В.В. Особливості естетичного сприйняття як особливої форми естетичної діяльності. // Вісник ХНПУ. Серія "Психологія. Випуск 45. Частина II/ В.В. Найчук.- Харків: ХНПУ, 2013.- с. 151-158
9. Найчук В.В. Теоретичні передумови розробки програми розвитку естетичного сприйняття молодших школярів / В.В. Найчук // Вісник національного університету оборони України. – К., 2014. – № 3(40). – с.299-304
10. Органова Н.О. Специфика эстетического восприятия /Органова Н.О..- М.: Высшая школа, 1975.-223 с.
11. Пиаже Ж. Избранные психологические труды / Пиаже Ж. – М.: Международная педагогическая академия, 1994. – 680 с.
12. Щербо А.Б., Джола Д.Н. Про ефективність засобів естетичного виховання/ Щербо А.Б., Джола Д.Н.– Київ:Радян. школа, 1973, –№. 10.– с. 19-22
13. Якобсон П. М. Психология и художественное восприятие. / Якобсон П. М.// В кн.: Художественное восприятие.– Л., 1971 –с. 67–79

ПРОБЛЕМИ МОББІНГУ СЕРЕД ДІТЕЙ

Болгар Л.В.

вчитель вищої категорії

криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №19

***Анотація:** У роботі розкрито сутність моббінгу, як однієї із форм психологічного терору. Досліджено проблеми дитячого моббінгу, що пов'язані, як із прямим цькуванням у школі, так і з цькуванням через мережу інтернет у різних формах. З'ясовано об'єкти моббінгу та його наслідки. Розглянуто методи боротьби з дитячим моббінгом.*

***Ключові слова:** моббінг, жертва, моббер, знуцання, об'єкт, наслідки.*

Суспільство знає чимало фактів насильства та жорстокості, що спрямовуються однією людиною або групою на іншу людину. У межах конкретного колективу обирається жертва на яку спрямовуються моббінг-маніпуляції. Такі маніпуляції будуть тривати до тих пір, поки моббер не задовольнить свою жагу у цькуванні обраної жертви. Прояви моббінгу (буллінгу) мають місце у різних вікових категоріях (дитина у дитячому садочку, школяр або школярка, студент або студентка, працівник окремого трудового колективу).

Факти психологічного впливу відомі давно, але Як соціальна проблема, моббінг, як соціальне зло, був всебічно дослідженим, наприкінці ХХ століття, німецьким вченим Ханцом Лейманом. Моббінг, у перекладі з англійської означає натовп або юрба. Ханц Лейман, зазначив, що моббінг є психологічним терором, який включає в себе систематично повторюване вороже й неетичне поведження одного або декількох людей, спрямоване проти іншої людини, в основному однієї [1].

Щодо дитячого моббінгу, то дорослі вважають його маломотивованим і невинуватим. Проте його негативні наслідки не менші у порівнянні з моббінгом серед дорослих. Так, систематичне цькування школяра (школярки) може призвести до психологічної травми на все життя, або до самогубства жертви, що вважається крайньою мірою прояву моббінгу. Поведінка, що спрямована на самоствердження, одного школяра (школярки), шляхом встановлення своєї влади над іншим школярем (школяркою), стає все більше розповсюдженою.

Ханцом Лейманом було визначено 45 модифікацій поведінки, що відносяться до типових у застосуванні моббінгу. Досить розповсюдженими серед мобберів вважаються такі модифікації поведінки, як приховування необхідної інформації, соціальна ізоляція, наклеп, критика, поширення необґрунтованих слухів, висміювання, плітки, бойкот, глузування, надання

неправдивої інформації, донос, спричинення шкоди здоров'ю, посягання на можливість самовираження тощо [2].

Цькування жертви, крім моббінгу, може відбуватися і у інших формах. Наразі, досить розповсюдженими формами знущань над дітьми є інтернет-форми у вигляді секстингу, тролінгу, фішингу, грумінгу, смертельних квестів, кібербулінгу, картингу.

Об'єктами дитячого моббінгу частіше за все стають:

- представники расових меншин;
- діти, що мають фізичні відхилення;
- діти, що мають психологічні відхилення;
- діти, що раніше навчалися у сільській місцевості;
- діти із неблагополучних сімей;
- діти із сімей з низьким рівнем доходу;
- «ботани»;
- діти у яких занижена самооцінка тощо.

Наслідки психологічного терору по відношенню до жертви можуть проявляти себе в наступному:

- розвиток психологічної нестабільності;
- поява симптомів, що є характерними для стресового стану (безсоння, головний біль, тривога; страхи);
- відчуття провини;
- нервові розлади;
- затяжна депресія;
- розвиток хронічних захворювань на фоні послаблення імунітету;
- самотність;
- суїцид.

Як же навчити наших дітей визначати моббінг? Як виховати в них стійке неприйняття до цькування і гонінь, не наражаючи на них небезпеку? Як пояснити дітям, що підліткова жорстокість –це не норма шкільного життя і не «тимчасові проблеми перехідного віку», а справжня жорстокість і насильство, яким не має бути місця у нашій школі.

Тож, дитячий мобінг має стати предметом активного обговорення, як у школі, так і у родині. У жодному разі неможна терпіти знущання або робити вигляд, що тебе не стосується, коли систематично ображають когось іншого. Тому, в обов'язковому порядку, між дорослими та дітьми, мають бути встановлені стосунки на основі довіри. Школа ж, із свого боку, має досліджувати, кожен випадок прояву дитячого моббінгу та проводити заходи по його попередженню. У складних ситуаціях, коли школяр (школярка) стають ізгоями у класі, батьки мають залучити до вирішення проблеми вчителя та шкільного психолога. Проте, коли ситуація

є критичною, то батькам дитини необхідно звертатися до спеціалістів за наданням фахової допомоги жертві моббінгу.

Література:

1. Leymann H. Mobbing and psychological terror at workplaces // Violence and Victims. 1990. N 5. P. 119–125.
2. Leymann H. (1993). Etymologie und Heufigkeit von Mobbing am Arbeitsplatz - eine Uebersicht ueber die bicherige Forschung. Z. f. Personalforschung. S. 22.
3. Кириленко М. Мобінг / М. Кириленко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gazeta.dt.ua/SOCIETY/mobing.html>.
4. Корабльова О.О. Вплив мобінгу на формування та соціалізацію особистості / О.О. Корабльова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Znpkhist_2014_2_30.pdf.

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА МІЖ УЧНЕМ, УЧИТЕЛЕМ І БАТЬКАМИ

Білошицька Валентина Іванівна
вчитель – методист початкових класів
Коростенського міського ліцею
Україна, м. Коростень

***Анотація:** Стаття розкриває суть одного із ключових компонентів концепції Нової української школи - педагогіки партнерства, яка ґрунтується на взаємодії між учнем, учителем і батьками.*

***Ключові слова:** ключові компоненти, педагогіка партнерства, взаємодія, співпраця, канали спілкування.*

Створення Нової української школи - це програма на десятиріччя, яка буде йти поступово, згідно з календарем реформи і Законом «Про освіту», та створення партнерського соціуму - невідкладне завдання сьогодення [3].

Закон «Про освіту» надає батькам вибір впливати на навчання власної дитини, на визначення траєкторії її навчання, на організацію навчального процесу у закладі. У батьків з'явилась можливість більш активно брати участь у розробці проектів, стратегії розвитку школи, у виборах її директора, вони мають змогу обирати зручну для себе форму допомоги школі, вчителям, класним керівникам, дитячому колективу, разом з педагогами брати відповідальність за реалізацію поставлених завдань, активно долучатися до змін в освіті [1].

Кожного разу, набираючи 1 клас, я працюю над питаннями: як зробити батьків першокласників помічниками вчителя та молодшого школяра? Як їх залучити до освітнього процесу? Як доступно пояснити відмінність між школою минулого, у якій вони навчалися, та Новою українською школою — школою компетентностей XXI століття? Як налагодити із ними стосунки на засадах педагогіки партнерства? Як перетворити традиційні батьківські збори на сучасні, цікаві, корисні та радісні зустрічі з використанням інтерактивних технологій?

Відповіді на ці та безліч інших запитань мені дали сучасні батьки моїх учнів. Вони з великим задоволенням допомагають мені у проведенні всіх класних виховних заходів. Пропонують нові форми проведення свят. Батьки – це мої помічники.

Вже в травні, після формування класів, ми активізували інтернет-спілкування по лініях: батьки-батьки та батьки-вчитель. Використовуємо онлайн-чати, соцмережі, ділимося фото

участі дітей у житті класу і ліцею, розповідаю про будь-який успіх у навчанні. Кожен з батьків знає, чим займаються інші діти, наскільки просунулася робота, як працює його дитина.

Батьки стали моїми першими помічниками у проведенні екскурсій з учнями. А екскурсій в 1 класі дуже багато: «Дорога до ліцею», «Моя вулиця», «Театр», «Екологічними стежками», «Осінь», «Зима», «Весна», «Моє місто». З великим задоволенням батьки проводять майстер – класи, уроки дизайну, я досліджую світ. Тато, який приніс до школи кролика, цікаво розповів про харчування тваринки, діти погладили ручкою тваринку, сфотографувалися з нею. А як цікаво кожен з батьків розповідає про свою професію, а коли ми йдемо до батьків на екскурсію на завод, захопленню дітей немає меж. Регулярно батьки проводять виховні години, присвячені правилам дорожнього руху, роблять їх проведення яскравішим, наповненими новим змістом. Школярі це відчують та оцінюють, а батьки, бачать, як не просто організувати тридцять дітей, краще розуміють та поважають учительську працю. Діти бачать своїх батьків з іншої сторони, вже як вчителя своїх однокласників.

Цікавим і незвичайним було святкування Святого Миколая в 2 класі. Це проведення свята зовсім не так, як ми проводили раніше. Свято проводили мами і бабусі. Це була «Піжамна вечірка». Діти переодяглися в піжами, взяли з собою шкарпетки і подушечки. Цікаві були конкурси. Вибрали короля і королеву вечірки, отримали подарунки, які приготували батьки. Вчитель щиро дякує батькам у проведенні вечірки. Під час святкування Нового року проводилося змаганнями між хлопчиками класу, свято дівчаток, вітання мам, майстер – клас «Писанка», «Новорічна іграшка», «Чарівниця зима», «Подарунок бабусі», «Ебру – диво на воді», постановка казок «Добрі вчинки», «Колобок», «Коза – дереза», «Зимова казка», виставки малюнків – у всіх цих заходах приймали активну участь батьки.

На батьківських зборах ми вже давно не говоримо про гроші, ми спочатку обговорюємо співпрацю, плануємо свята у класі, батьки долучаються до сценарію, а потім обговорюються фінансові питання, але це вже відійшло кудись далеко. Завдяки участі батьків у святах та шкільних поїздках вони стали командою, яка спільно втілює ідеї, що роблять навчання цікавішим та комфортнішим.

Вже другий рік як ми запровадили формат індивідуальних зустрічей батьків з усіма вчителями, які викладають у нашому класі. Голова батьківського комітету ввела систему електронної реєстрації на зустрічі через сайт школи на визначений час. У визначений день упродовж кількох годин батьки можуть приходити, щоб поспілкуватися про успіхи і проблеми своїх дітей. Стали традиційними батьківські дні у класі. У цей день батьки можуть вільно завітати на урок до своєї дитини без попереднього узгодження з вчителем. Якщо є питання, на уроці батьки можуть все побачити і потім обговорити. Від таких зустрічей є результати. Інколи батьки бачать, що діти розповідають не зовсім те, що є насправді.

Місія Нової української школи - допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками.

Закон «Про освіту», затверджений 05 вересня 2017 року, став результатом громадсько-політичного діалогу, який відбувся протягом останніх трьох років. Найбільш активними його учасниками стали найкращі педагоги - практики і представники батьківських спільнот.

Теоретична основа Нової української школи базується на засадах педагогіки партнерства, міжнародних практик, кращого досвіду педагогів-новаторів і перш за все великого українського педагога В.О. Сухомлинського, який залишив всім нам власний досвід Павлівської школи партнерства, школи Радості. Цей досвід дозволив збудувати модель нової української школи, визначити місію школи XXI століття.

30 червня 2019 року опубліковано Меморандум про співпрацю між педагогами, батьками та учнями, який стане дієвим інструментом для побудови педагогіки партнерства: Школам пропонують меморандум співпраці між педагогами, батьками та учнями. Відтепер школи зможуть використовувати рамковий Меморандум про співпрацю між педагогами, батьками та учнями, який стане дієвим інструментом для побудови педагогіки партнерства. В ньому йдеться не про розклад додаткових занять, наявність чи відсутність форми або години, коли батьки можуть телефонувати вчителям, – йдеться про ключову мету та принципи взаємодії всіх учасників освітнього процесу, які впливають з ідейних засад реформи Нової української школи. Зараз школа, як і все суспільство, змінюється, отже старі відповіді на питання «чому це так?», «нащо це робити?» або «хто має цим займатись?» в школі не працюють. Маю надію, що в Меморандумі нам вдалося знайти сучасні відповіді на ці питання та запропонувати адекватні часу формати взаємодій між усіма членами спільноти, яка зветься «школа», - відзначила Зоя Звиняцьківська [2].

Нова реформа освіти націлена на створення «партнерських відносин» між вчителем, учнем і батьками. Вчителі повинні ініціювати і залучати родини до участі у побудові нової української школи, у здобутті спеціальних знань про вікові особливості дитини, знайомити з ефективними методами виховання дитини. Саме ми, педагоги, разом з батьками співпрацюємо не тільки у навчальному процесі в ліцеї, але батьки є першими помічниками і авторами всіх виховних заходів в класі. Разом з батьками ми готуємо власні авторські програми, методики, способи і засоби навчання. В своїй роботі для успішної співпраці школи та батьків для розвитку партнерства використовую: постійне, чітке, двостороннє спілкування, різні способи залучення батьків до освітнього процесу, формальне й неформальне спілкування з окремими батьками і з групою батьків.

В свій час Василь Сухомлинський наголошував, що час і батькам і вчителям глибоко усвідомлювати, що ані школа без сім'ї, ані сім'я без школи не можуть упоратись з найтоншими, найскладнішими завданнями становлення людини [4].

Література

1. Нова українська школа. «Концептуальні засади реформування середньої школи» Міністерство освіти і науки України 27.10.2016.- с. 4 – 40.
2. ГО «Смарт освіта» спільно з Міністерством освіти і науки України. Сайт НУШ , 30.06.2019 р.
3. Нова українська школа. «Порадник для вчителя». К. : Навчально – методичні матеріали. 2017.
4. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. - К.: Радянська школа, 1978.

Галузь: «Державне управління»

МЕХАНІЗМ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Волкова Наталія Вікторівна,
к.держ.упр., доцент кафедри маркетингу та
міжнародного менеджменту
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара
nvolkova111@ukr.net

Теряник Марія Сергіївна,
магістр спеціальності «Публічне управління та адміністрування»

***Анотація:** в роботі наголошується на регуляторній функції податків, розглядається структура механізму податкового регулювання соціально-економічних процесів та його роль у досягненні макроекономічної стабільності. Зазначено, що в умовах євроінтеграції одним із показників ефективності механізму податкового регулювання є бюджетна прозорість. Проаналізовано місце України в світі за показником Open Budget Index. Проаналізовано структуру планових податкових надходжень до державного бюджету поточного року з огляду на значимість різних видів податків.*

***Ключові слова:** механізм, податкове регулювання, соціально-економічні процеси, держава, бюджет.*

Роль державного бюджету як регулятора соціально-економічних процесів є вагомим в різні періоди розвитку ринкової економіки з огляду на соціальну жорсткість ринку щодо досягнення економічного добробуту суспільства. Досягнення макроекономічних цілей - повної зайнятості, стабільності цін, рівноваги платіжного балансу, оптимального економічного зростання - вимагає від держави дій, узгоджених із її стратегічними пріоритетами. Проведення ефективної соціальної політики можливе за умови міцної економічної основи і, навпаки, без забезпечення позитивної динаміки соціального розвитку неможливий прогрес виробництва товарів і послуг.

Регуляторний потенціал державного бюджету полягає не тільки у важливості бюджетних видатків на забезпечення функцій держави, а й через особливості формування дохідної частини бюджету за рахунок податкових надходжень. Як відомо, податки виконують не тільки фіскальну функцію, що випливає із природи держави як владного утворення, а й інші, похідні

функції, серед яких функція перерозподілу суспільних доходів та регуляторна функція. Остання була абсолютизована видатним англійським економістом Джоном Кейнсом. Він вважав, що податки існують у суспільстві винятково для регулювання економічних відносин. В сучасній економічній системі регуляторна функція податків реалізується через податковий механізм.

Сучасний механізм податкового регулювання – це сукупність організаційно-правових норм, принципів, методів і форм, суб'єктів і об'єктів державного регулювання податкових відносин через систему різноманітних інструментів з метою забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства. Сучасна інтерпретація вітчизняних принципів побудови відносин в сфері податкового регулювання представлена в Податковому кодексі України [1].

До найпоширеніших методів податкового регулювання належать [1]:

- інвестиційний податковий кредит;
- вибір і встановлення ставок оподаткування;
- відстрочення податків і зборів;
- податкова амністія;
- міжнародні договори про уникнення подвійного оподаткування;
- податкові канікули;
- податкові відрахування.

В умовах євроінтеграції одним із показників ефективності податкового механізму є бюджетна прозорість. Open Budget Index – єдиний в світі рейтинг бюджетної прозорості, який за єдиною методологією аналізує бюджети 115 країн і складається незалежними експертами раз на 2 роки. Він покликаний оцінити рівень бюджетної прозорості, визначити чи надає центральний уряд своєчасно доступ до ключових бюджетних документів, чи доступні вони онлайн, чи ці документи містять повну інформацію про бюджет. Кожна країна отримує оцінку в балах (з 100 можливих), що й визначає її рейтинг в Індексі бюджетної прозорості. Так, за даними останнього рейтингу 2017 р. Україна отримала оцінку 54 бали, що означає обмеженість доступу до інформації [2]. Серед семи пострадянських країн подібну оцінку отримали Молдова – 58, Киргизія – 55, Казахстан – 53. До рейтингу також потрапили пострадянські країни із широким доступом до інформації (Грузія – 82 бали, Російська Федерація – 72 бали) та мінімальним доступом до інформації (Азербайджан – 34 бали).

Із даних міжнародних співставлень впливає задача подальшого розкриття інформації про публічні фінанси, яка має бути поставлена перед державними органами щодо удосконалення податкового механізму. Зокрема, перед Міністерством фінансів України у Програмі діяльності Кабінету Міністрів України на наступні п'ять років поставлені наступні цілі [3]:

- українці живуть в державі, яка передбачувано розпоряджається публічними фінансами;
- платники податків мають нижче податкове навантаження та значно менше часу витрачають на їх адміністрування;

- добросовісні експортери та імпортери та громадяни України мають прозорі, прості та передбачувані правила митного контролю та митного оформлення, при цьому їх економічні інтереси та інтереси щодо рівності конкурентних умов захищені;

- бізнес та громадяни мають доступ до значно дешевших фінансових ресурсів;

- витрати платників податків на обслуговування боргів зменшуються;

- українці та добросовісний бізнес захищені від фінансового шахрайства.

У ретроспективі вітчизняний податковий механізм характеризувався найменшою ефективністю у період до 2010 р. [4]. На думку Нікітішина А.О., після прийняття Податкового кодексу України відбулася трансформація вітчизняної системи податкового регулювання при формуванні доходів зведеного, державного та місцевих бюджетів. Період 2011-2017 рр. він називає постбіфуркаційним, коли показник частки податкових надходжень до Зведеного бюджету України у ВВП складає 25,21%, що на 3,97% відсоткових пунктів більше показника добіфуркаційного періоду і свідчить про підвищення фіскальної ролі податкового регулювання при формуванні доходів бюджетної системи України.

Реформування вітчизняного податкового механізму шляхом прийняття Податкового кодексу України, як засвідчила трансформація інституційних показників податкового регулювання у період 2011-2017 рр., підвищило стійкість податкової системи України до екзогенного та ендегенного негативного впливу, прискорило динаміку її інституціоналізації: перетворило в нову структуровану систему, яка забезпечує стійкість фінансової системи, посилює дієвість податкової політики в умовах економічних перетворень, забезпечує соціально-економічний розвиток країни. Збільшення фіскальної ролі податкового регулювання при формуванні доходів бюджету країни протягом останніх років вимагає вжиття заходів по обмеженню податкової експансії уряду у відповідь на реалізацію політики управління державним боргом, що є актуальним напрямом подальших наукових досліджень [4].

Як видно із таблиці 1, податки становлять лівову частку надходжень до державного бюджету країни. Серед податків найбільший дохід забезпечують внутрішні податки на товари та послуги, зокрема податок на додану вартість з ввезених на митну територію України товарів. Сума планових надходжень від податків на міжнародну торгівлю вказує на значне перевищення імпорتنих операцій над експортними, що вказує на імпортозалежність нашої країни. Уряд повинен використовувати не тільки фіскальні, а всі наявні інструменти для формування умов для стабільного розвитку бюджетоутворюючих галузей та подальшого просування експортних можливостей.

Таблиця 1.

Структура планових податкових надходжень до державного бюджету у 2020 р. [5]

	тис. грн	%
Разом доходів:	1 095 580 446,2	100
Податкові надходження	926 549 256,6	85
<i>Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості</i>	<i>248 264 365,1</i>	<i>23</i>
<i>Податок та збір на доходи фізичних осіб</i>	<i>129 364 365,1</i>	<i>12</i>
<i>Податок на прибуток підприємств</i>	<i>118 900 000,0</i>	<i>11</i>
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	55 334 926,0	5
<i>Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів</i>	<i>615 900,0</i>	<i>0</i>
<i>Рентна плата за спеціальне використання води</i>	<i>972 400,0</i>	<i>0</i>
<i>Рентна плата за користування надрами</i>	<i>49 921 986,0</i>	<i>5</i>
<i>Рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення</i>	<i>3 971 500,0</i>	<i>0</i>
<i>Рентна плата за користування надрами для видобування нафти</i>	<i>5 049 326,4</i>	<i>0</i>
<i>Рентна плата за користування надрами для видобування природного газу</i>	<i>38 106 590,8</i>	<i>3</i>
<i>Рентна плата за користування надрами для видобування газового конденсату</i>	<i>2 262 468,8</i>	<i>0</i>
<i>Рентна плата за користування надрами для видобування бурштину</i>	<i>532 100,0</i>	<i>0</i>
<i>Рентна плата за користування радіочастотним ресурсом України</i>	<i>2 457 900,0</i>	<i>0</i>
<i>Рентна плата за транспортування</i>	<i>1 366 740,0</i>	<i>0</i>
<i>Рентна плата за транспортування нафти та нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами територією України</i>	<i>246 607,2</i>	<i>0</i>
<i>Рентна плата за транзитне транспортування трубопроводами аміаку територією України</i>	<i>1 120 132,8</i>	<i>0</i>
Внутрішні податки на товари та послуги	587 251 000,0	54
<i>Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)</i>	<i>87 839 000,0</i>	<i>8</i>
<i>Спирт</i>	<i>136 000,0</i>	<i>0</i>
<i>Лікєро-горілочна продукція</i>	<i>5 881 000,0</i>	<i>1</i>
<i>Виноробна продукція, для виробництва якої не використовується спирт етиловий</i>	<i>1 511 000,0</i>	<i>0</i>
<i>Пиво</i>	<i>4 748 000,0</i>	<i>0</i>
<i>Тютюн та тютюнові вироби</i>	<i>57 040 000,0</i>	<i>5</i>
<i>Транспортні засоби</i>	<i>89 000,0</i>	<i>0</i>
<i>Електрична енергія</i>	<i>6 714 000,0</i>	<i>1</i>
<i>Пальне</i>	<i>11 546 000,0</i>	<i>1</i>
<i>Виноробна продукція, для виробництва якої використовується спирт етиловий</i>	<i>174 000,0</i>	<i>0</i>
<i>Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)</i>	<i>53 112 000,0</i>	<i>5</i>

	тис. грн	%
Лікєро-горілчана продукція	1 374 000,0	0
Виноробна продукція	486 000,0	0
Пиво	128 000,0	0
Тютюн та тютюнові вироби	1 456 000,0	0
Транспортні засоби (крім транспортних засобів, що були ввезені на митну територію України та поміщені в митні режими транзиту або тимчасового ввезення у період з 1 січня 2015 року до дня набрання чинності Законом України від 8 листопада 2018 року "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування акцизним податком легкових транспортних засобів")	3 984 000,0	0
Кузови для моторних транспортних засобів	7 000,0	0
Пальне	45 638 000,0	4
Інші підакцизні товари іноземного виробництва	39 000,0	0
<i>Податок на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування</i>	<i>96 800 000,0</i>	<i>9</i>
<i>Податок на додану вартість з ввезених на митну територію України товарів</i>	<i>349 500 000,0</i>	<i>32</i>
<i>Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції</i>	<i>32 175 000,0</i>	<i>3</i>
<i>Ввізне мито</i>	<i>31 838 000,0</i>	<i>3</i>
<i>Вивізне мито</i>	<i>337 000,0</i>	<i>0</i>
<i>Інші податки та збори</i>	<i>3 523 965,5</i>	<i>0</i>
<i>Екологічний податок</i>	<i>3 523 520,5</i>	<i>0</i>
<i>Податки і збори, не віднесені до інших категорій, та кошти, що передаються (отримуються) відповідно до бюджетного законодавства</i>	<i>445,0</i>	<i>0</i>

Так, наприклад, акцизний податок з тютюнових виробів в українській податковій системі відіграє роль виключно фіскального інструменту, активація якого відбувається в умовах не так гармонізації акцизного оподаткування до вимог ЄС, як гострих бюджетних потреб Уряду. Протягом 2003–2016 рр. в умовах відносно позитивної динаміки економічного зростання (2003–2008 рр.) Уряд не використовував акцизну політику як потужний фіскальний інструмент, про що свідчить питома вага акцизного податку з вітчизняних тютюнових виробів у ВВП, яка протягом цього часу знаходилася на рівні 0,3–0,4%. Для порівняння: у 2016 році цей показник становив 1,4% [6, с. 356].

Степанова Г.М. [7] вважає, що вагомим напрямом розвитку механізму податкового регулювання економіки у сфері зниження податкового навантаження є не зменшення податкових ставок податків, що є популярною тезою сучасності, а проведення інституційних змін системи взаємовідносин фіскальних органів та платників податків, проведення структурної оптимізації видаткової частини бюджету в середньостроковій перспективі та вдосконалення системи планування і прогнозування бюджетних показників.

Роль держави в економіці має поступово зменшуватись. Окреслена державою в програмі діяльності уряду стратегія стимулювання добровільного дотримання податкової дисципліни (добровільної сплати податків) та деофшоризація економіки має покращити показники виконання зведеного бюджету, протидіяти розмиванню податкової бази та виведенню прибутку з-під оподаткування, спрямованого на запобігання зловживанням міжнародними угодами про уникнення подвійного оподаткування, захист добросовісних платників податків від недобросовісних конкурентів.

Отже, механізм податкового регулювання виконує роль регулятора соціально-економічного розвитку країни. Удосконалення цього механізму виявляється у посиленні координації між положеннями податкового законодавства, зменшенні кількості змін до нього, зменшенні інституційних витрат платників податків і податкових органів, системності у реформуванні різних соціальних сфер та стабілізації економічних процесів.

Література:

1. Нікітішин А.О. Основні напрями вдосконалення механізму податкового регулювання URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4789> (дата звернення 03.01.2020).
2. The Open Budget Index 2017. URL: <https://www.internationalbudget.org/open-budget-survey/open-budget-index-rankings/> (дата звернення 03.01.2020).
3. Програма діяльності Кабінету Міністрів України <https://program.kmu.gov.ua/ministry/ministerstvo-finansiv-ukraini> (дата звернення 03.01.2020).
4. Нікітішин А. О. Трансформація податкового регулювання у постбіфуркаційний період. *Економічний вісник університету*. 2019. Вип. 40. С. 148-155. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/escvu_2019_40_21 (дата звернення 03.01.2020).
5. Про Державний бюджет України на 2020 рік: закон України. Додаток 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/main/294-IX#n129> (дата звернення 03.01.2020).
6. Податки і збори: сучасні тенденції та перспективи / Вдовиченко А. М., Козоріз Л. О., Паскалова А. Г., Пірнікоза П. В., Серебрянський Д. М., Сибірянська Ю. В., Стадник М. В.; [за заг. ред. В. М. Мазярчука]. – Київ: «ФОП Лопатіна О.О.», 2019. 392 с.
7. Степанова Г. М. Бюджетне регулювання соціально-економічного розвитку України. *Бізнес Інформ*. 2017. № 2. С. 231-237. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2017_2_36 (дата звернення 03.01.2020).

КОНФЛІКТОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МЕНЕДЖЕРА З ПЕРСОНАЛУ

Гуцуляк Наталія Петрівна

Старший викладач, аспірант

Донецький національний університет імені Василя Стуса

м. Вінниця

Синиченко Анжеліка Валеріївна

Старший викладач

Донецький національний університет імені Василя Стуса

м. Вінниця

***Анотація:** У статті розглянуто поняття та структуру конфліктологічної компетентності менеджера з персоналу. Проаналізовано зміст понять «конфліктна компетентність» та «конфліктологічна компетентність». Розглянуто проблему конфліктологічної компетентності менеджера з персоналу, як вирішального фактору у процесі управління конфліктами.*

***Ключові слова:** конфліктологічна компетентність, управління конфліктами, структура конфліктологічної компетентності.*

Конфлікти є невід'ємною складовою частиною життя будь-якої людини. Уміння вирішувати конфліктні протиріччя дозволяють мінімізувати моральні, фінансові, економічні та інші втрати, зберегти добрі стосунки в сім'ї та в колективі. Під конфліктом розуміють зіткнення протилежних позицій, думок, оцінок і ідей, які люди намагаються вирішити за допомогою переконань або дії за допомогою прояву емоцій. Визнання конфлікту нормою життя окремого працівника і підприємства в цілому, стимулом інновацій та креативності аж ніяк не змінило ставлення до конфлікту. Саме слово «конфлікт» у всіх, як правило, викликає неприємні асоціації: тривогу, загрози, ворожість, нерозуміння, напруженість у спілкуванні, суперництво, образи, негативні емоції та стрес. Невміння вирішувати конфліктні протиріччя, управляти конфліктами та низький рівень наукових знань керівників та менеджерів по роботі з персоналом про конфлікт призводить до загальної думки, що конфлікт — завжди явище негативне, небажане та дисфункціональне для кожного у своїй професійній діяльності.

Не має значення, скільки вам років, як довго ви працюєте, скільки курсів з урегулювання конфліктів ви відвідали або ж скільки літератури перечитали – проблеми, що виникають, по

вертикальній ієрархії вгору чи вниз, можуть здаватися нескінченними та нестерпними. До сих пір управлінці негативно сприймають конфлікти, зриваються, переходять на особистості, «переповнюються» емоціями, «розряджаються» на підлеглих, не роблять висновків і абсолютно точно не бачать конструктивності в подіях, що відбуваються, і це, на наш погляд, абсолютно неприйнятно [5]. Хотілося б бачити в менеджерах нової сучасної формації фахівця соціального управління, серед компетенцій якого далеко не останнє місце займає конфліктологічна компетентність.

Вагомий внесок у дослідження питань конфліктологічної компетентності зробили такі вчені як А. Анцупов, В. Зазикін, А. Немкова, Н. Самсонова, Л. Цой, А. Шипілов, Г. Вошколуп, Л. Петровська, І. Козич, Г. Бережна, М. Бондаренко, О. Денисов, О. Єфімова, Д. Івченко, А. Лукашенко, Г. Антонов, Г. Болтунова, Н. Самсонова, С. Філь, П. Коулман, Р. Фергюсон та інші. Незважаючи на достатню кількість досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених залишається необхідним продовження вивчення питань конфліктологічної компетентності управлінців та економістів.

Контроль керівника за конфліктними ситуаціями, їх ефективне вирішення, попередження і навіть використання на користь організації дає змогу ефективніше використовувати трудовий потенціал працівника, стабілізуючи соціально-психологічний клімат колективу [9]. Процес формування конфліктологічної компетентності керівника є складним, тривалим, але актуальним та необхідним.

Існують різні твердження щодо визначення понять «конфліктна компетентність» та «конфліктологічна компетентність». Конфліктна компетентність є характеристикою обізнаності особистості в конфлікті, її здатності прогнозувати, попереджувати і вирішувати конфлікти незалежно від способів її формування. Конфліктна компетентність полягає у пізнанні психологічних труднощів, механізмів їх прояву у життєдіяльності, а також у вмінні їх подолати, конструктивно й успішно розв'язувати конфліктні ситуації, обстоювати свої інтереси, уникаючи негативних емоцій у ставленні до партнера [2].

В свою чергу конфліктологічну компетентність, як поняття більш ширше та глибше за своїм змістом, розглядають як систему наукових знань про конфлікт та вміння управляти ним, що цілеспрямовано розвиваються в процесі спеціальної підготовки відповідно до ситуацій навчальної та професійної взаємодії суб'єктів спілкування. Вона передбачає певний рівень знань, умінь, навичок та властивостей особистості з аналізу, управління та самоуправління конфліктами в процесі оволодіння поняттєвим та фактологічним матеріалом конфліктології. Також конфліктологічну компетентність розглядають як складову соціально-психологічної компетентності як складову загальної комунікативної компетентності; як окремий вид професійної компетентності, що має зв'язки з іншими видами компетентностей, зокрема, із соціально-перцептивною, ауто-психологічною, із адміністративно-правовою (або професійно-

керівною), із психолого-педагогічною; конфліктологічна компетентність співвідноситься із соціальною компетентністю, складаючись із перцептивної, комунікативної міжособистісної і управлінської компетенції [8].

А.Я.Анцупов та А.І.Шипілов розглядають конфліктологічну компетентність як складову соціально-психологічної компетентності та виділяють наступні її структурні компоненти: знання про причини, механізми та закономірності виникнення, перебігу та завершення конфліктів; навички конструктивної поведінки на всіх етапах розвитку конфлікту та вміння діагностувати конфліктну ситуацію, прогнозувати її динаміку, не допускати деструктивних дій, прагнути конструктивного вирішення конфлікту [1].

У своїй науковій праці Вошколуп Г. Ю запропонувала наступне визначення терміну «конфліктологічна компетентність» - це здатність фахівця вмело ідентифікувати конфлікти, що можуть виникати в його оточенні, діагностувати їх причини, формувати шляхи їх конструктивного вирішення та (або) можливого запобігання і зменшення негативних наслідків прояву конфліктів на основі наявних знань, умінь та навичок. У відповідності з наведеним визначенням основними завданнями формування конфліктологічної компетентності економістів вбачаємо наступні: формування навичок ідентифікації конфліктів у професійній діяльності та причин, що їх викликають; формування умінь з пошуку шляхів їх конструктивного вирішення та (або) можливого попередження на ранніх стадіях; формування здатності зменшення негативних наслідків прояву конфліктів [3].

На думку А. Б. Немкової конфліктологічна компетентність - це здатність та готовність: здійснювати профілактику конфлікту; мінімізувати деструктивні форми реального конфлікту та переводити їх в конструктивне русло; виступати посередником чи медіатором у вирішенні конфлікту [6].

Отже, саме компетентність у вмінні управляти та вирішувати трудові конфлікти, є важливою складовою формування професійної компетентності менеджерів та управлінців, робота яких полягає у постійному спілкуванні з персоналом та вирішенні трудових конфліктів. За допомогою конфлікту можна подолати перешкоди на шляху економічного, соціального або духовного розвитку колективу. Менеджер самостійно вибирає той чи інший стиль впливу на персонал, а рівень оптимального вибору залежить як від конфліктної компетентності так і від конфліктологічних компетентностей менеджера з персоналу. Компетентний менеджер повинен мати знання про: причини появи конфлікту, закономірності його розвитку й перебігу, аналітику та динаміку протікання конфлікту, стиль поведінки, спілкування опонентів у конфліктному протистоянні, їх психічні стани, психологічні характеристики конфліктної особистості, нормативні й моральні регулятори поведінки в умовах загострення конфліктів, прийоми й методи подолання конфліктних ситуацій, стратегії та тактики, що використовуються при вирішенні конфліктних ситуацій.

Конфліктологічна компетентність менеджера який володіє системою знань про конфлікт є передумовою для формування прагнень застосувати отримані знання в практичній діяльності. Тому до конфліктологічної компетентності відносяться уміння реалізації здобутих під час навчання знань: конструктивне ставлення до конфліктів, володіння навичками неконфліктного спілкування у складних ситуаціях, вміння оцінювати й пояснювати проблемні ситуації, що виникають, наявність навичок управління конфліктними явищами, розвиток здатності до рефлексивного аналізу, вміння розвивати конструктивний початок конфлікту, що виникає, вміння передбачати можливі наслідки складних міжособистісних ситуацій, вміння конструктивно регулювати протиріччя і конфлікти, наявність навичок усунення негативних наслідків конфліктів [4].

Грамотне поєднання методів управління конфліктами на основі знань їх механізмів, з урахуванням особливостей конфліктних ситуацій і їх учасників, дозволяє мінімізувати емоційні, економічні та фінансові втрати, викликані конфліктною взаємодією сторін. В процесі вирішення конфліктних взаємодій, при управлінні поведінкою персоналу вирішальною є роль керівника, налаштованість якого має бути спрямована на підтримку функціонально-позитивних, конструктивних конфліктів, на попередження виникнення конфліктів та найшвидшого подолання деструктивних конфліктів, що наносять своїми негативними наслідками збиток усьому колективу і компанії в цілому.

Зважаючи на вищесказане ми рахуємо, що менеджер з персоналу в свою чергу є умовним посередником і наставником для усього персоналу організації та повинен володіти певними конфліктологічними компетентностями.

Розглянувши існуючі підходи до розгляду структури конфліктологічної компетентності пропонуємо використовувати наступну структуру конфліктологічної компетентності менеджера з персоналу [7]:

1. Когнітивна компетенція (ідентифікація конфлікту) - розуміння сутності, природи, причин та усіх функцій конфлікту; вміння роз'яснити учасникам можливості трансформації конфлікту в конструктивну взаємодію.

2. Аналітична компетенція – знання методів аналізу конфлікту, за типами, класифікацією, структурою та динамікою протікання, вміння визначення рівня ескалації конфлікту та можливості вибору способу вирішення конфлікту.

3. Біхевіористська компетенція (вплив на стиль поведінки або на обрану стратегію) – знання та розуміння впливу на тип поведінки працівника та на обрану стратегію поведінки учасників конфлікту, його перебігу та забезпечення балансу сил сторін конфлікту для ефективної взаємодії.

4. Компетенція психологічної інтервенції – визначення способу втручання в конфлікт з метою стимуляції позитивних змін, знання та вміння застосування способів впливу на конфлікт з прогнозуванням можливих наслідків.

Саме від умінь менеджера з персоналу вирішувати проблеми міжособистісних відносин у колективі залежить, які наслідки матиме конфлікт і яким він буде: конструктивним чи деструктивним. Але варто зауважити, що важливою складовою у формуванні конфліктологічної компетентності є також особисті якості менеджера з персоналу: стресостійкість, емоційний інтелект, критичне мислення, вміння швидко приймати рішення в критичних ситуаціях та внутрішня енергія.

Висновки. Досліджуючи питання конфліктологічної компетентності ми можемо зробити висновки щодо необхідності формування та подальшого вдосконалення цих навичок у фахівців усіх галузей, а особливо у сучасних менеджерів по роботі з персоналом. Проаналізувавши зміст понять «конфліктна компетентність» та «конфліктологічна компетентність» виявлено, що ці поняття є тотожними та взаємодоповнюючими, але «конфліктологічна компетентність», як поняття більш ширше та глибше за своїм змістом.

У статті розглянуто проблему конфліктологічної компетентності менеджера з персоналу, як вирішального фактору у процесі управління конфліктами та зроблено наступні висновки: ефективне управління конфліктами можливе лише за умов об'єктивного розуміння конфлікту як реальності; конфліктологічної готовності менеджера в загальному; визнання можливості активного впливу на конфлікт і перетворення його в фактор саморегуляції.

Література:

1. Анцупов А. Я. Словарь конфликтолога / А. Я. Анцупов, А. И. Шипилов. — СПб. : Питер, 2006. — 528 с.
2. Воронцова О. В. Конфліктність та конфліктна компетентність особистості / О. В. Воронцова, Ю. Данєчкіна // Збірник наукових праць «Вісник Національного університету водного господарства та природокористування». – Рівне, 2006. – Вип. 3 (35). – С. 302–307.
3. Вошколуп Г. Ю. Оцінка ефективності технології формування конфліктологічної компетентності майбутніх економістів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін / Г. Ю. Вошколуп // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки. - 2017. - № 2. - С. 116-120.
4. Кляп М.І. Зміст конфліктологічної компетентності майбутніх фахівців та особливості її формування/ Науковий вісник УжНУ.-Випуск 1 (5)-2014
5. Коулман Пітер Т., Фергюсон Роберт. Результативний конфлікт-К.: Наш формат, 2017.- С.312

6. Мухіна Л. Структура конфліктологічної компетенції майбутнього вчителя./ Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Психологічні науки. - № 1 (16), травень 2016
7. Основні засади навчання базовим навичкам медіатора / За заг. ред. К. Б. Наровської. К.: Видавець В. Захаренко, 2019. 32 с. Режим доступу: http://namu.com.ua/ua/downloads/osnovni_zasady_NBNM/NAMU_Osnovni_Zasady_NBNM.pdf
8. Філь С.С. Етапи формування конфліктологічної компетентності майбутніх фахівців соціономічних професій / С.С. Філь [Електронний ресурс]Режим доступу:http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3591/Fil_Vyznachennia.pdf;jsessionid=5701076C3455D780D49F17C45D5D14E7?sequence=1
9. Цісецький, О. Конфліктологічна компетентність керівника / О. Цісецький, Х. Зборовська // Українська наука : минуле, сучасне, майбутнє : щорічник. – Тернопіль : Економічна думка, 2012. – Вип. 17. – С. 134-141.